

прѣстола, пруската пѣхота и конница стояли вече, по тактическото си устройство, несравнено по горѣ отъ пруската артиллерия, която по тежестта и неудободвижимостта си само забавяла движенията на пѣхотата и конницата. Освѣнъ това, за да се добие офицерско звание, въ послѣднитѣ два рода войска се изисквало дворянско происхождение, тогазъ когато въ учениѣ корпуси, на артиллерията и инженеритѣ, офицерското звание било достъпно за хора отъ всичкитѣ съсловия безъ изключение, стига само тѣ да притѣжавали надлѣжащи способности и познания. Вслѣдствие на всичко това артиллерията заемала второстепенно мѣсто въ числото на тритѣ рода войски, и както тя, тѣй и артиллерийския и инженерния корпуси не се ползвали въ общото мнѣние съ такова уважение и не били отъ страна на самия Фридриха прѣдмѣтъ на такива попечения и грижи, както пѣхотата и конницата. При всичко това Фридрихъ II разбиралъ всичката важностъ на артиллерията и, като съвършенствувалъ непрѣкъснато пѣхотата и конницата, трудилъ се сѣщо да съвършенствува и артиллерията, особено въ практическо отношение, и въ това послѣдното особено я турилъ на висока степенъ на съвършенство. Прѣобразувана въ 1758 и 1759 год., усьвършенствувана и увеличена на брой, както по горѣ се каза, пруската артиллерия надминала артилериитѣ на всичкитѣ други армии по бързината на движенията и дѣйствиата, не по малко се отличавала по върната си стрѣлба, а самъ Фридрихъ II, съ прѣвѣсходното ѣ употребление съвмѣстно съ пѣхотата и конницата, показалъ, каква сила тя може да придава на дѣйствиата на послѣднитѣ два рода войски и какво влияние може да има върху вървежа и успѣха на боя.

Въ Австрия артиллерията много дължала за усьвършенствуванието си на княза Лихтенщайна. Въ нея били въведени постепенно всички онѣзи усьвършенствувания по строевата, материалната, техническата и лабораторната части, за които говорихме по горѣ, и въ края на този периодъ австрийската артиллерия била многобройна, достигнала значителна степенъ на съвършенство и имала устройство, което съ нѣкои измѣнения се запазило въ главнитѣ основания до най новитѣ времена.

Въ Франция до самата 1774 год. артиллерията била устроена по системата на Валиера, въведена въ прѣдидущия периодъ. Легкитѣ топове почти съвсѣмъ излѣзли отъ употребление и останали само тѣжкитѣ. Броя на първитѣ билъ малко увеличенъ слѣдъ 1741 година: на всѣки баталионъ билъ придаденъ по единъ легкъ топъ. Но все пакъ тѣжки топове имало по много, отколкото легки. Силезскитѣ и седмогодишната войни доказали обаче прѣимуществата на легката полска артиллерия, и въ края на този периодъ французската артиллерия била съвсѣмъ прѣобразувана по примѣра на пруската и австрийската. Това прѣобразуване направилъ генералъ Грибоваль (Gribeauval), който, като началствувалъ, въ време на седмогодишната война, надъ австрийската артиллерия, запозналъ се на кѣсо съ усьвършенствуваното устройство както на тѣзи послѣдната, тѣй и на пруската артиллерия. Извиканъ отъ Людовика XV обратно въ Франция, Грибоваль, слѣдъ много сполучливи опити, въвелъ въ французската артиллерия (отъ 1765 год.) устройството по системата, която носила неговото име. Системата му обаче имала много противници и въ 1772 г. била замѣнена съ по напрѣшната система на Валиера. Но слѣдъ нови срав-